

Dėl institucinės paramos nevyriausybinėms organizacijoms, vykdančioms rūkymo, alkoholio ir kitų narkotikų vartojimo prevencijos programas mokyklose

Parengė Vyskupo M.Valančiaus blaivystės sąjūdžio pirmininkas Juozas Kančys ir valdybos narys Jurgis Gediminas Jakubčionis pagal rašto Vyriausybei projektą, 2007 m.

Rūkymo, alkoholio ir kitų narkotikų vartojimo daromą visuomenei ir valstybei žalą bei keliamas problemas galima spręsti daug efektyviau, jeigu bus sudarytos sąlygos į šią veiklą kuo labiau įtraukti nevyriausybines organizacijas. Šios skatintų ir padėtų organizuoti alkoholio bei kitų narkotikų vartojimo prevencijos veiklą pirmiausia mokyklų bendruomenėse. Čia buriasi didžioji dauguma paauglių ir jaunimo, nuo kurio priklausys mūsų tautos sveikata ir likimas.

Mūsų nevyriausybinių organizacijų, turinčių norinčių tai daryti narių, neturi sąlygų organizaciniam darbui, galimybių savo narius parengti kvalifikuotais prevencijos veiklos mokyklose savanoriais. Labiausiai tam trukdo varginga šių organizacijų, kurias vis dar nesibaigiančiu pereinamosios ekonomikos laikotarpiu nesiima remti privatus verslas, materialiai padėtis, lėšų stoka organizacijų infrastruktūrai išlaikyti.

Lietuvos Respublikos Seimo 2007 m. birželio 14 d. priimtas nutarimas „Dėl 2008 metų paskelbimo blaivybės metais“ teikia naujų galimybių Lietuvos Respublikos Vyriausybei imtis konkrečių veiksmų visokeriopai stiprinti visuomenines organizacijas, galinčias svariai prisidėti stiprinant alkoholizmo ir narkomanijos prevenciją Lietuvoje. Tam sudaro galimybes ir 1998 m. priimta Lietuvos sveikatos programa, kurios tikslas - iki 2010 metų 25 procentais sumažinti alkoholio suvartojimą mūsų šalyje.

Situacija

Alkoholio ir narkotikų vartojimo jaunimo tarpe situacija yra grėsminga. Vyriausybės 2005 05 17 nutarime Nr. 537 „Dėl Vaikų, vartojančių psichiką veikiančias medžiagas, medicininės, psichologinės, socialinės reabilitacijos paslaugų teikimo koncepcijos patvirtinimo“ nurodoma, kad paskutiniojo, atlikto 2003 metais Europos mokyklų alkoholio ir narkotikų vartojimo tyrimo (ESPAD) duomenimis, kokius nors narkotikus Lietuvoje bent kartą yra vartoję 15,6 procento 15-16 metų sulaukusių mokinių, o alkoholi - 97,9 procento bendrojo lavinimo mokyklų to paties amžiaus mokinių. Šio tyrimo duomenimis, nuo 1995 iki 1999 metų Lietuvoje narkotikų vartojimas padidėjo 5 kartus (nuo 3,2 iki 15,5 procento), o mariuanos (hašišo) - net 12 kartų. Narkotikus vartojantys vaikai - didžiųjų miestų problema. Dažniausiai narkotikus 2003 metais vartojo Klaipėdos (32,6 procento), Vilniaus (22,7 procento), Kauno (20,1 procento) ir Panevėžio (19,5 procento) mokyklų mokiniai.

Šis tyrimas patvirtina, kad alkoholio, tabako, raminamųjų ir migdomųjų preparatų vartojama vis daugiau. Reikia pažymėti, kad alkoholio, tabako, raminamųjų ir migdomųjų preparatų vartojimo vidurkis Lietuvoje (tarp 15-16 metų mokinių) viršija Europos valstybių minėtų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo vidurkius. Ten pat teigiama, kad vykdam Jungtinių Tautų vystymo programos, Jungtinių Tautų vaikų fondo ir Pasaulio sveikatos organizacijos projektą, anksčiau (2000 metais) atliktas tyrimas parodė, kad 81 procentas tirtų vadinamųjų gatvės vaikų buvo vartoję bent vienos rūšies narkotikų. Net 64 procentai tiriamųjų (71,7 procento berniukų ir 54,9 procento mergaičių) bent keletą kartų uostė įvairias lakiąsias medžiagas. Penktadalis apklaustųjų jau vartojo intraveninius narkotikus. Daugiau kaip pusė tiriamųjų nurodė buvę girti daugiau negu 40 kartų (du trečdaliai berniukų ir trečdalis mergaičių). Todėl galimas dalykas, dalis šių vaikų dabar jau yra alkoholikai. Nėra pagrindo teigti, kad padėtis būtų iš esmės pagerėjusi 2006 ir dabartiniais 2007 metais.

Padėtis, kai girtavimo įpročiai ir alkoholizmas ypatingai sparčiai plinta jaunimo tarpe, kai alkoholi vartoja apie 97 proc. vyresniųjų klasių moksleivių, kai išsigimsta mūsų kaimas, sudaro rimtą grėsmę tautos išlikimui, vadinasi, tai yra ne tik sveikatos, bet ir nacionalinio saugumo problema.

Nepaisant tokios padėties, Lietuvoje neišnaudojamas potencialas visuomeninių organizacijų, turinčių nemažą narių tarp mokytojų, kurie galėtų burti vaikus į blaivybę puoselėjančių organizacijų būrelius, organizuoti popamokinę veiklą, globoti rizikos vaikus vykdam rūkymo, alkoholio ir kitų narkotikų prevencijos veiklą mokyklose bei bendruomenėse. Riziką patiriantys vaikai, tinkamai neprižiūrimi namuose, neranda moralinės atramos ir mokyklose. Visuomeninės organizacijos turi nemažą narių. Pvz., didžiausioji - Vyskupo M.Valančiaus blaivystės sąjūdis turi 4722 narius, iš jų, šių metų duomenimis, suaugusiųjų – 987 ir mokinių – 3735. Mokyklose savo narių turi taip pat ir „Baltų ainiai“, Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjunga „Žingsnis“, Kudirkaičiai, Maironiečių draugija, Visuomeninė organizacija „Tėvai prieš narkotikus.

Dėl lėšų institucinei paramai nebuvimo, blaivybės organizacijos turi nedaug galimybių paskleisti jų entuziastų sukauptą patirtį, parengti savo narius dirbti pagal patirtimi patikrintas prevencijos programas. Todėl nuolatinė, ilgalaikė ir nuosekli visuomeninių organizacijų veikla, jų aktyvistų apmokymas pažangių prevencijos metodų darbui mokyklose yra labai apsunkinamas. Nereguliarus finansavimas, kurį organizacijos gauna epizodiškai ir atsitiktinai per įvairius švietimo sistemoje rengiamus konkursus, yra skiriamas tik labai trumpam laikotarpiui, dažniausiai metams ar netgi pusei metų, ar tik vasaros atostogų laikotarpiui. Visuomeninės blaivybės organizacijos per tokius konkursus negauna paramos savo infrastruktūrai - lėšų būtiniausiems nuolatiniam darbuotojams, pvz., finansininkui remti, patalpoms išlaikyti, kitai administracinei veiklai, taip pat būtinai įrangai, pvz., kompiuteriams įsigyti, be ko organizacijos veikla šiais laikais yra neefektyvi.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. 1511 „Savanoriškų darbų organizavimo tvarka“ buvo numatyta parama organizacijų savanoriams. Pagal šį nutarimą „Savanoriai - tai asmenys, kurie laisva valia ir niekieno neverčiami atlieka visuomenei naudingą darbą, negaudami už tai atlygio“. Mūsų sąlygomis didžioji dauguma savanorių yra pensininkai arba moksleiviai, kurių pajamos yra labai mažos ir kurie galėtų dirbti neatlygintinai, jeigu jiems būtų padengtos kai kurios susiję su savanorišku darbu išlaidos, pvz., telefono pokalbiai, važiavimo miesto transportu išlaidos ir pan. Pagal minėtą Vyriausybės nutarimą buvo numatyta tokių išlaidų kompensavimo galimybė. Deja, nuo 2007 m. sausio 31 d. šis nutarimas buvo panaikintas. Vadinasi, savanorių neatlygintinu darbu pasinaudoti nevyriausybinės organizacijos nuo šiol neturi teisės aktais reglamentuojamų galimybių, o Darbo inspekcija savanorišką darbą dabar galėtų įvertinti kaip nelegalų (žr. 1 priedą - Lietuvos blaivybės fondo 2007 07 27 raštas Nr. 5s Valstybinei darbo inspekcijai *Dėl savanoriškų darbų organizavimo tvarkos* ir 2 priedą - Valstybinės darbo inspekcijos 2007 08 08 raštas Nr. (06) SD-13369 Lietuvos blaivybės fondui *Dėl savanoriškų darbų*). Tai didelė kliūtis nevyriausybinių organizacijų veiklai organizuoti, prieštaraujanti blaivybės remiančių Europos Sąjungos šalių praktikai.

Visuomeninės organizacijos negali surinkti pakankamai lėšų iš nario mokesčio, kurio, nors ir jis ir numatytas įstatymais, negalima reikalauti iš savo vargingai gyvenančių narių.

Kita galimybė - pagerinti finansinę padėtį 2 proc. pajamų mokesčio rinkimu iš pavienių asmenų - yra sunkiai įgyvendinama ir apčiuopiamos naudos organizacijoms neduoda.

Ir pagaliau lieka privačių firmų parama. Deja, dėl minėto „pereinamojo laikotarpio“ ypatybių iš jų negalima tikėtis esminės paramos prevencijos veiklai.

Valstybės paramos visuomeninių organizacijų prevencijos veiklai Lietuvoje teisiniai pagrindai

Teisinį pagrindą ir būdus problemai spręsti suteikia LR alkoholio kontrolės, Tabako kontrolės įstatymai. Alkoholio kontrolės įstatymo 1 straipsniu nustatyti tikslai turėtų tapti ir Vyriausybės rūpesčiu bei tikslais:

„...mažinti bendrąjį alkoholio suvartojimą, jo prieinamumą, ypač nepilnamečiams, piktnaudžiavimą alkoholiu, jo daromą žalą sveikatai ir ūkiui...“

Šio įstatymo 3 straipsniu nustatomi Valstybės alkoholio kontrolės politikos principai, kurių turi laikytis Vyriausybė. Svarbiausi nagrinėjamai problemai spręsti yra šie principai:

- mokesčiais mažinti alkoholinių gėrimų prieinamumą;
- valstybinio reglamentavimo priemonėmis užtikrinti valstybės alkoholio kontrolės, gyventojų sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo, nepilnamečių švietimo programų finansavimą;
- riboti alkoholinių gėrimų pardavimo ir vartojimo skatinimą;
- drausti priemonės, skatinančias jaunimą pirkti ir vartoti alkoholinius gėrimus;
- didinti visuomenės informuotumą alkoholio vartojimo daromos socialinės ir ekonominės žalos sveikatai ir ūkiui klausimais;
- remti sveikatos ir blaivybės organizacijų veiklos programas ir tuo didinti alkoholinių gėrimų nevartojančių gyventojų skaičių;
- remti laisvos nuo alkoholio gyvenamosios aplinkos planavimą;
- skatinti socialinės aplinkos be alkoholio kūrimą;

Atkreipiame dėmesį, kad lig šiol šių svarbių principų Lietuvoje nebuvo laikomasi. Alkoholio prieinamumas mūsų šalyje yra daug didesnis (galima įsigyti dieną ir naktį, visose parduotuvėse, pigiomis kainomis), negu civilizuotose šalyse, pvz., JAV. Prieinamumą didina nepateisinamai maži mokesčiai

(alkoholio akcizai). Dėl mažų alkoholio kainų jo gali lengvai įsigyti besimokantis jaunimas ir netgi vaikai. Tokia politika prieštarauja Alkoholio kontrolės įstatymo esmei.

Nesunku suvokti, kad įgyvendinti daugumą šių principų ir pagerinti padėtį valstybės ir visuomenės mastu yra įmanoma tikrai pritraukus nevyriausybinę organizacijų ir bendruomenių pajėgas. Reikia sudaryti sąlygas efektyvesnei tokių organizacijų prevencijos veiklai, leisti joms „atsistoti ant kojų“. Pirmiausiai tai yra institucinės paramos, reikalingos jų kasdieniui ritmingai veiklai, klausimas.

Galimybės problemai spręsti sudaro taip pat ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004-2008 metų programos įgyvendinimo priemonių patvirtinimo (2005 m. kovo 24 d. Nr. 315). Šio nutarimo 494 punktu teigiama: „Parengti ir patvirtinti nevyriausybinę organizacijų, dalyvaujančių sveikatinimo veikloje, skatinimo priemonių planą“, o 639 punktu numatoma: „Parengti ir įgyvendinti Vaikų ir jaunimo pilietiškumo, dorovingumo ir savanoriškos veiklos skatinimo per jaunimo organizacijas ir su jaunimu dirbančias organizacijas, tradicines religines bendruomenes ir bendrijas programą“. Tačiau **Vyriausybės nutarimo Nr. 315 minėtame 494 punkte nekalbama apie patriotiškumo ir pilietiškumo, o 639 punkte - apie blaivybės ugdymą. Blaivybė, patriotiškumas ir pilietiškumas turėtų būti skiepijami kartu, kaip asmens neatskiriamos socialinės vertybės.**

Belieka tikėtis, kad Vyriausybė užpildys šią spragą paremdama blaivybę ir dorovę puoselėjančių visuomeninių organizacijų veiklą.

Valstybės paramos visuomeninėms organizacijoms, vykdančioms prevenciją švietimo srityje, formos Lietuvoje

Mokyklose retai remiami mokytojai, skatinantys mokinius burtis į dorovę ir blaivybę puoselėjančių organizacijų gretas ir būrelius. Už popamokinę blaivybės puoselėjimo veiklą jiems atlygis yra mažas ir skiriamas palyginti retai.

Visuomeninės blaivybės organizacijos, vykdančios alkoholio ir kitų narkotikų prevencijos programas mokyklose, lėšų šiai veiklai gali gauti per Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos skelbiamus konkursus. Konkursus taip pat skelbia ir Europos Sąjungos struktūrinius fondus tvarkančios organizacijos. Panagrinėjus Švietimo ir mokslo ministerijos konkursų sąlygas, pvz., „Kryptingo vaikų užimtumo projektų rėmimo 2006 metais tvarkos aprašą (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr. ISAK-2627), matome, kad šio dokumento 3.1 punkte yra įrašyta „tobulinti neformalųjį švietimą ir kryptingą vaikų užimtumą ... finansuojant vaikų popamokinio užimtumo vadovus“, tačiau 22 punkte rašoma „Projekto vykdytojams draudžiama skirti tikslines valstybės biudžeto lėšas, kurios būtų panaudotos ... patalpų nuomai ...“. Vadinas, projekto vadovui išlaikyti lėšų porai mėnesių gauti galima, tačiau organizacijos administravimui tokių lėšų nenumatoma netgi projekto vykdymo laikotarpiui. Suprantama, kad tokių lėšų sunku tikėtis iš trumpalaikėms moksleivių vasaros programoms vykdyti skirtų konkursų, tokių, kaip jau minėta arba, pvz., „Vaikų vasaros poilsio programų rėmimo 2006 metais konkurso“ (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. gruodžio 21 d. įsakymu Nr. ISAK-2609).

Tačiau ir kiek ilgiau, negu moksleivių vasaros atostogos trunkančioms programoms, pvz., aprašytoms dokumente „Pirminės narkomanijos prevencijos programų finansavimo 2006 metais tvarkos aprašas“ (patvirtinta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2006 m. vasario 6 d. įsakymu Nr. ISAK-1957) vykdyti nėra numatoma lėšų organizacijos patalpoms išlaikyti.

Nieko negali laimėti blaivybės visuomeninės organizacijos ir iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų, kurie finansavimą, įskaitant ir patalpoms projektui vykdyti bei administracinėms išlaidoms, gali skirti daugiau negu vieneriems metams, tačiau tik tiesiogiai su projektu susijusiai veiklai. Negana to, pagal švietimo sistemai skirtas programas, aprašytas, pvz., BPD-2.4, BPD-1.5 dokumentuose, dalyvauti konkursuose gali tik organizacijos, kurių tiesioginė paskirtis yra švietimas ir mokymas. Tai organizacijos tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su Švietimo ir mokslo ministerija.

Tai reiškia, kad blaivybės organizacijos, kurios galėtų organizuoti svarbią popamokinę dorą ir blaivybę ugdančių būrelių alkoholio, rūkymo ir kitų narkotikų vartojimo prevencijos veiklą mokyklose, pagal Švietimo ir mokslo ministerijos, taip pat ir BPD konkursų sąlygas negali tikėtis institucinės paramos - lėšų savo gyvavimo išlaidoms padengti.

Visuomeninių blaivybės organizacijų rėmimas užsienyje

Organizacijos „Šiaurės alkoholio ir narkotikų politikos tinklas“ (Nordic Alcohol and Drug Policy Network – Nordan) 2006 m. gautais duomenimis, visose Šiaurės šalyse blaivybės organizacijos gauna iš valstybės institucinę paramą.

Švedijoje tradicinis rėmimo būdas yra toks:

Organizacija einamaisiais metais kreipiasi į Socialinių reikalų ministeriją institucinės paramos kitiems metams. Lėšų gali prašyti pirminę ir antrinę prevenciją vykdančios organizacijos. Finansavimas suteikiamas vieneriems metams. Pavyzdžiui, norint gauti lėšų 2008 metams, paraišką reikia pateikti 2007 m. gruodį, o atsiskaityti už gautų lėšų panaudojimą reikės 2009 m. kovą. Tai lėšos organizacijai išlaikyti. Taip, pat galima gauti lėšų specialioms projektams. Švedijos vyriausybė dabar nagrinėja, kaip galima būtų geriau organizuoti prevencijos per visuomenines organizacijas finansavimą. NordAN nuomone, geriausiai yra teikti nuolatinę institucinę paramą organizacijoms, kurios galėtų vykdyti ilgalaikius planus.

Panaši sistema veikia ir Norvegijoje. Tam tikrą valstybės paramą gauna ir Danijos visuomeninės organizacijos. Suomijos visuomeninėms organizacijoms remti vyriausybė skiria lėšų, gaunamų iš valstybinės loterijos.

Palyginus nevyriausybinį alkoholio ir kitų narkotikų prevencijos organizacijų padėtį Lietuvoje ir užsienyje (ir ne tik jau minėtose šalyse) galima teigti, kad mūsų šalyje neišnaudojamas visuomeninių organizacijų potencialas prevencijos veiklai mokyklose bei bendruomenėse stiprinti. Alkoholio ir kitų narkotikų prevencija mokyklose yra neveiksminga, jeigu į ją neištraukiamos dorą ir blaivybę puoselėjančios organizacijos, galinčios organizuoti mokyklose savo būrelius, tokius, kaip Valančiukai, Lietuvos krikščioniškojo jaunimo blaivybės sąjungos „Žingsnis“ padaliniai, Skautai, Maironiečiai, Kudirkaičiai, „Baltų ainiai“ ir kiti. Neišnaudojama tokių organizacijų, kaip „Tėvai prieš narkotikus“ sukaupta patirtis ir metodika į blaivybės veiklą įtraukti mokyklų bendruomenes, taip pat organizuoti pasipriešinimą ir nepakantumą alkoholiui bei narkotikams mokyklų aplinkoje veikiančiose bendruomenėse, skatinti tokių bendruomenių kūrimąsi ir prevencijos programų joms parengimą.

Keleto autorių atliktame visuomenės narių aktyvumo tyrime nurodoma, kad Lietuvoje jis bene mažiausias tarp visų Europos šalių (*R. Žiliukaitė, A. Ramonaitė, L. Nevinskaitė, V. Beresnevičiūtė, I. Vinogradnaitė, Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006; žr. 3 priedą*). Jų pateikta lentelė grindžiama 1999 duomenimis. Autorių nuomone, padėtis negalėjo ženkliai pasikeisti. Taigi, pateikiami duomenys turėtų galioti ir šiai dienai.

Suprantama, kad visuomenė, kurios nariai stokoja pilietiškumo, kitaip tariant savybių rūpintis bendrais reikalais, vargu ar sugebės apsisaugoti nuo tokios bendros nelaimės, kaip alkoholizmas ir narkomanija. Todėl remti visuomenės aktyvumą, sudaryti žmonėms galimybes įsitraukti į prevencijos veiklą, kad jie suvoktų savo, kaip piliečių reikšmę, yra viena iš piliečių visuomenės kūrimo sąlygų ir turėtų būti valstybės institucijų svarbi pareiga.

Valstybė turi remti visuomeninių blaivybės organizacijų veiklą, skirdama lėšų jų infrastruktūrai išlaikyti. Taip pat turi būti įteisintos savanorių neatlygintinio darbo sąlygos. Nuolatinė parama visuomeninėms blaivybės organizacijoms teikiama daugelyje valstybių. Tokiai paramai teisinį pagrindą Lietuvoje sudaro Alkoholio kontrolės įstatymas. Tinkamiausias lėšų šaltinis šiems tikslams yra alkoholio akcizai, kuriuos padidinus ir jų dalį panaudojus institucinei blaivybės organizacijų paramai, sumažėtų girtavimo, ypač jaunimo tarpe, padidėtų valstybės išdo pajamos, sumažėtų alkoholio daroma visuomenės sveikatai ir ūkiui žala.

Visuomeninės organizacijos turėtų reikalauti, kad Vyriausybė atsižvelgtų į susidariusią padėtį ir specialiu nutarimu patvirtintų tvarką, pagal kurią būtų teikiama institucinė parama bei būtų įteisinta savanorių veikla visuomeninėms (nevyriausybinėms) organizacijoms, vykdančioms rūkymo, alkoholio ir kitų narkotikų prevencijos programas mokyklose.

LIETUVOS BLAIVYBĖS FONDAS

Jasinskio 1/8, LT-01112 Vilnius. Tel./faksas (8 22) 49 73 96. El.paštas jurgis.j@gmail.com

Valstybinei darbo inspekcijai
Algirdo g., 19, Vilnius

*Dėl savanoriškų darbų
organizavimo tvarkos*

2007 07 27 Nr. 5s

Prašome mums išaškinti, kokiomis sąlygomis gali neatlygintimai dirbti visuomeninės (nevyriausybinės) organizacijos labai šių organizacijų nariai savanoriai.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gruodžio 13 d. nutarimu Nr. 1511 „Savanoriškų darbų organizavimo tvarka“ buvo numatyta parama nevyriausybinėms organizacijoms savanoriams. Pagal šį nutarimą „Savanoriai - tai asmenys, kurie laisva valia ir niekieno neverčiami atlieka visuomenei naudingą darbą, negaudami už tai atlygio“. Mūsų sąlygomis didžioji dauguma savanorių yra pensininkai arba moksleiviai ir studentai, kurių pajamos yra labai mažos. Tačiau gana dažnai jie sutinka dirbti neatlygintinai, jeigu jiems būtų padengtos kai kurios susiję su savanorišku darbu išlaidos, kaip, pvz., telefono pokalbiai, važiavimo miesto transportu išlaidos ir pan. Pagal minėtą Vyriausybės nutarimą buvo numatyta tokių išlaidų kompensavimo galimybė. Deja, nuo 2007 m. sausio 31 d. šis nutarimas buvo panaikintas.

Taip visuomeninės (nevyriausybinės) organizacijos didžia dalimi praranda galimybes pritraukti savo veiklai patyrusius darbuotojus ir perspektyvų jaunimą.

Prašome mums išaiškinti:

1. Ar visuomeninėms organizacijoms, jeigu jos per konkursus gauna lėšų iš valstybinių institucijų (pvz., iš Švietimo ir mokslo ministerijos) savo programoms vykdyti, yra leidžiama naudotis savanorių paslaugomis, sudarant su jais savanoriško (neatlygintinio) darbo sutartis, t.y. nesudarant su jais darbo santykius reglamentuojančių sutarčių (nevyriausybinėms organizacijoms veiklą biudžeto lėšomis finansuojančios institucijos, pvz., Švietimo ministerija, tokių sutarčių sudarymo dažniausiai nenumato).

2. Jeigu savanoriško (neatlygintinio) darbo sutartis sudaryti leidžiama, ar šiuo atveju savanoriams organizacijos programų vykdymo tikslais galima kompensuoti tokias išlaidas, kaip:

2.1. išlaidos ryšiams (nupirkti telefono kortelių darbams pagal organizacijos programas arba apmokėti už telefoną, kai jis naudojamas nurodytais tikslais);

2.2. savanorio transporto išlaidos, įskaitant apmokėjimą už degalus, jeigu savanoris naudojami nuosavu automobiliu organizacijos programai vykdyti ;

2.3. apgyvendinimo ir maitinimo išlaidos, jeigu savanoris pagal organizacijos programą dirba išvykoje.

Atkreipiame dėmesį, kad Europos Sąjungos šalyse, su kuriomis mes esame bendradarbiavę pagal tarptautines programas, minėtos išlaidos savanoriams yra kompensuojamos.

Lietuvos blaivybės fondo
tarybos pirmininkas

Jurgis Gediminas Jakubčionis

**LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINĖS DARBO INSPEKCIJOS
TEISĖS SKYRIUS**

Valstybės biudžetinė įstaiga. Juridinių asmenų registras. Kodas 188711163.
Algirdo g. 19, 03607 Vilnius. Tel. (8~5) 213 97 61. Faks. (8~5) 213 97 51. El.pastas vanda@vdi.lt

Lietuvos blaivybės fondo tarybos
Pirmininkui J.G. Jakubčioniui
Jasinskio 1/8
LT-01112 Vilnius

2007-07-08 Nr. (06)SD-13369
[2007-07-27 Nr. 5s

DĖL SAVANORIŠKŲ DARBŲ

Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos (toliau – VDI) Teisės skyriaus specialistai susipažino Jūsų paklausimu ir vadovaudamiesi Lietuvos Respublikos valstybinės darbo inspekcijos įstatymo 6 straipsnio 20 punkto suteikta teise konsultuoja darbo įstatymų vykdymo klausimais.

Darbo santykiai tarp darbuotojo ir darbdavio atsiranda tuomet, kai darbuotojo veikla turi darbo sutarties požymius. Darbo sutarties požymiai apibrėžti Lietuvos Respublikos darbo kodekso (toliau vadinama – DK) 93 str.: darbo sutartis yra darbuotojo ir darbdavio susitarimas, kuriuo darbuotojas įsipareigoja dirbti tam tikros profesijos, specialybės kvalifikacijos darbą arba eiti tam tikras pareigas, paklusdamas darbovietėje nustatytai darbo tvarkai, o darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje nustatytą darbą, mokėti darbuotojui sulygtą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu. Taigi LR DK 93 str. nurodyti darbo sutarties požymiai:

- 1) specifinis darbo sutarties dalykas: darbo sutartimi susitariama dėl tam tikros darbo funkcijos atlikimo, tai yra dėl tam tikros profesijos, specialybės, kvalifikacijos darbo arba tam tikrų pareigų;
- 2) asmuo, jeigu jis yra darbo teisiniuose santykiuose, privalo paklusti vidaus darbo tvarkai;
- 3) darbdavys įsipareigoja suteikti darbuotojui sutartyje numatytą darbą, mokėti sulygtą darbo užmokestį ir užtikrinti darbo sąlygas, nustatytas darbo įstatymuose, kituose norminiuose teisės aktuose, kolektyvinėje sutartyje ir šalių susitarimu. Šios nuostatos analizė leidžia teigti, kad darbo proceso organizavimo ir vadovavimo pareiga tenka darbdaviui, todėl jam tenka ir didesnė gamybinės ir ūkinės rizikos dalis.

LR DK 93 str. analizė leidžia teigti, kad darbo sutartimi turi būti įforminami tik tokie darbo santykiai, kurie atitinka **visus** tame straipsnyje išvardintus požymius. Jeigu, išanalizavus konkrečią situaciją, santykiuose tarp ginčijamo sandorio dalyvių nerandama bent vieno iš nurodytųjų darbo sutarties požymių, reiškia, kad tarp minėtų subjektų atsirado kokie nors kiti, bet ne darbo teisiniai santykiai.

DK 95 str. 3 d. nustatyta, kad darbo sutarties šalys kiekvienoje darbo sutartyje sulygsta dėl darbo apmokėjimo sąlygų (darbo užmokesčio sistemos, darbo užmokesčio dydžio, mokėjimo tvarkos ir kt.).

Norminiai darbo santykius reglamentuojantys teisės aktai savanoriškų (neatlygintinų) darbų nereglamentuoja. Todėl jiems gali būti taikomos civilinės teisės normos.

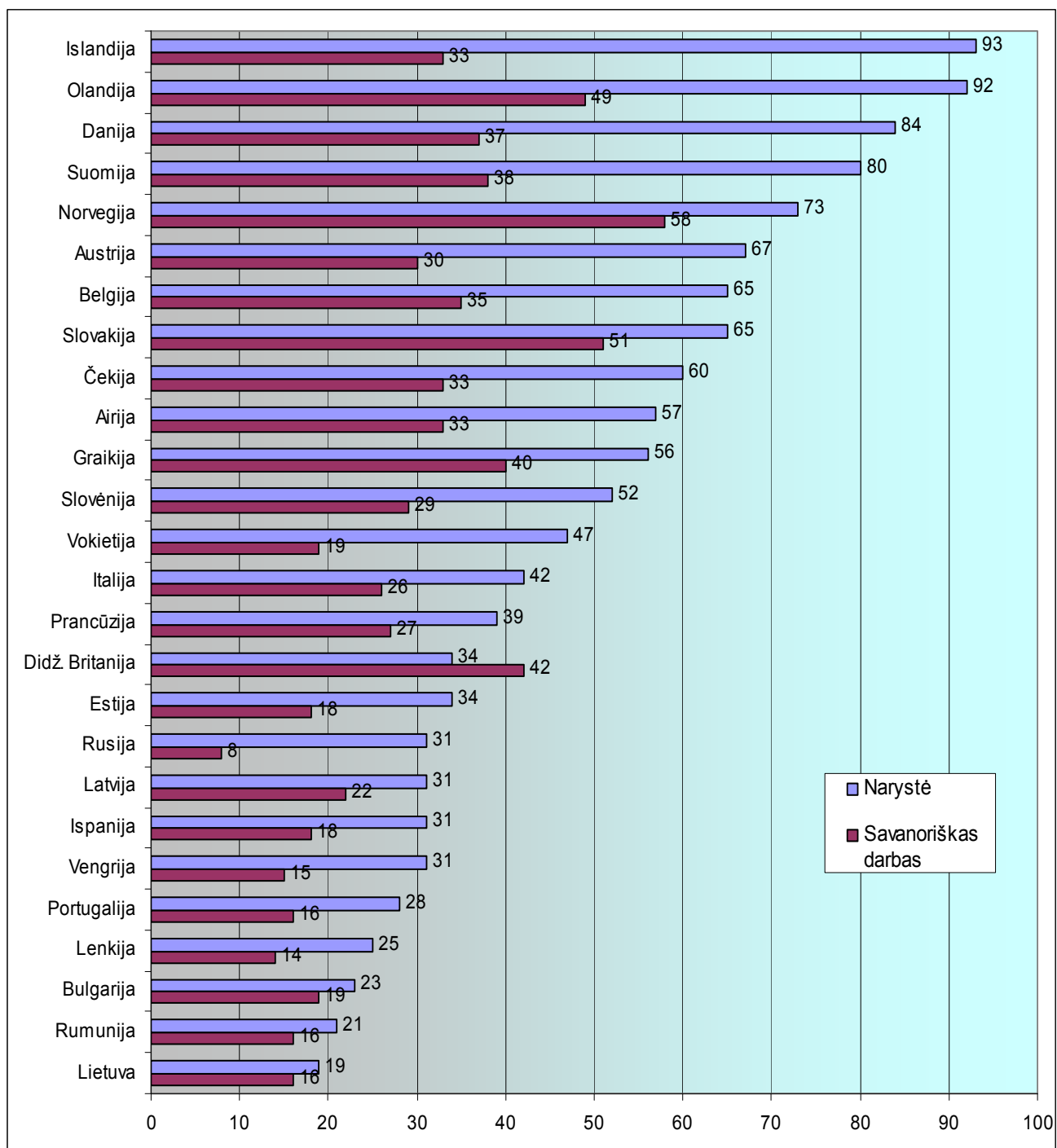
Pažymime, kad VDI Teisės skyriaus specialistų konsultacijos teismams nėra privalomos.

L.e. teisės skyriaus vedėjo pareigas

Gediminas Noreika

D. Navickienė, (8-5) 260 34 73

Narystė NVO ir savanoriškas darbas Europos šalyse 1999 metais, proc.

Šaltinis: R. Žiliukaitė, A. Ramonaitė, L. Nevinskaitė, V. Beresnevičiūtė, I. Vinogradnaitė
Neatrasta galia. Lietuvos pilietinės visuomenės žemėlapis. Vilnius 2006 p. 28